

Vesna Goldsvorti

ČUDA PRIRODE¹

Osećala se gotovo srećno prvi put od ko zna kad. Tog jutra na Lutonu pljuštala je kiša. Ovde je sve treperilo na popodnevnoj vrućini. Sunce je ličilo na ogromno žumance koje samo što nije skliznulo iza horizonta.

„Rekord dostignuća nam je nikakav”, rekao je Metju. „U potrazi za čudima prirode, hoću da kažem.”

Nije htela da razmišlja o čudima koja su propustili.

„Znaš li da se nekada verovalo da je nostalgija bolest tela?”, pitala je. „Lečili su je pijavicama, ili su prepisivali opijum. Švajcarski lekari su kasnije smatrali da se može izlečiti putovanjem u alpske predele.”

„Ovo je suprotno od Alpa”, kazao je Metju.

Nalazili su se na dnu ogromnog preistorijskog mora, u srcu takozvanog Panonskog bazena. Spazila je vetrenjaču i iza nje red topola, nalik na fatamorganu u izmaglici.

„Sasvim je moguće da su ona krila najviša tačka između nas i Ukrajine”, rekla je.

Očekivala je da je ispravi, da pomene Karpate, crkveni toranj u Segedinu, ili nešto podjednako specifično, podjednako precizno.

„Pitam se da li će Rusi krenuti u okupaciju dok smo ovde”, rekao je umesto toga, pogleda prikovanog na prazan put kao da očekuje da se na vidiku pojavi tačkasta linija tenkova.

„Morali bi da pređu celu Mađarsku da bi dospeli dovdje”, kazala je. „Možda i čošak Rumunije, ako bi preprečili.”

Nije imala običaj da brine o Rusima, niti je ikada delila Metjuove političke stavove. Ranije je, s vremena na vreme, pokušavala da ga ubedi da promeni mišljenje. Bregzit i korona stavili su na to tačku: nesloga koja se krčkala dugo i tiho, pat-pozicija, a zatim meseci i meseci kada se vraćao kući u vreme kada je ona ustajala, iznuren i sa dubokim tragovima koje su mu maske usecale na obraze kao ožiljke od dvoboja.

Svi drugi su se žalili da suviše vremena provode zajedno. Metju je ili spavao ili nije bio tu. S iznenađenjem je shvatila da ga sažaljeva, ali da joj ne nedostaje. Otkrila je da njegovo odsustvo nije uzrok njene usamljenosti, tako da on tu usamljenost nije mogao da izleči.

Osećala je vreli dah zemlje na koži. Prozor na kolima bio je otvoren pa klima-uređaj nije imao nikakvog učinka. Metju je verovatno pokušavao da odluči kako da odreaguje na njenu cigaretu.

„Nadam se da shvataš...”, počeo je.

„Shvatam, ali mi prija...”, prekinula ga je.

¹ Priča „Čuda prirode”, koju objavljujemo u prevodu autorke, pisana je na engleskom po narudžbini Bi-Bi-Sija za seriju „Kratki radovi”. Premijerno je emitovana 22. aprila 2022. u izvođenju Brane Bajić. BBC Radio 4 – Short Works, Natural Wonders.

„Prija ti šta?“, pitao je. „Šta ti prija, Oli?“

„Vrućina“, rekla je. „Kao kad otvoriš rernu. Nedostajala mi je.“

Upravo u tom trenutku muzika na radiju je prestala, a voditelj počeo nešto da govori na mađarskom. Prepoznala je imena mesta, stakato refrene vremenske prognoze, pitala se šta je tu imalo da se kaže. Nebo je bilo sasvim prazno. Svetlost je na Metjuovoj strani imala boju kajsije, na njenoj tamno plavetnilo šljive. Kada je pred pakovanje proverila kakvo ih vreme očekuje, videla je neprekinuti niz žutih krugova sunca, red brojeva koji se približavaju četrdesetom podeoku.

Urteo je dugme na radiju, hvatajući čitav Vavilon različitih jezika pre nego što se zaustavio na zvuku mekog džeza. Povukla je dim još jednom, a onda ga izdahnula kroz prozor prema poljima mladog kukuruza čije su se stabljike, ne više od njenog kuka, nizale u beskraj. Pušenje je bilo opravdanje. Dozvoljavalo joj je da skrene pogled.

Ovo putovanje bilo je – šta je bilo? Kojim bi se izrazom najbolje opisala suprotnost probnog razlaza? Padao joj je na pamet samo kliše: kafana poslednja šansa.

Nije na aerodromskoj trafici zatražila paklicu i upaljač zato što je spremala opravdanja. Nije posedovala vozačku dozvolu pa je otišla da kupi flašu vode dok je Metju obavljao formalnosti oko iznajmljivanja auta.

Iz nekog razloga spremnije se prepuštala impulsima na maternjem jeziku. Pušila je jedino u svojoj zemlji i nikada pred mužem, do tog popodneva.

Pitala se da li je Metju u pravu kada je reč o njihovim dostignućima sa čudima prirode.

Medeni mesec, safari na tragu retkih zveri koje su turističke agencije zvale „Velikom petorkom“, doneo im je samo jednog bivola. Mnogo više od uzaludnih vožnji džipom preko tanzanijskih polja uživala je u prizoru krupnookih majmunčića koji su im za doručkom kraduckali hranu sa stola. Nije se uzbuđivala zbog lošeg rezultata. I znala je da voli Metjua. Dok nije gledao, ponekad bi ljubila njegove peškire u kupatilu, ili čarape koje bi podigla sa poda u šatoru.

Mnogo kasnije putovali su da vide svetlosti severa, pet dana iznad polarnog kruga bez i jednog zelenog odsjaja. Šablon je već postao predmet zajedničke šale kada ih je umesto predviđenog pljuska meteora na Juri sačekao bukvalni pljusak. Po svemu ostalom bio je to odličan odmor. Metju je tek položio specijalistički ispit, a viski je bio prvoklasan.

Kada su uplatili posmatranje kitova u vodama Nove Skoške, oboje su unapred znali da ih neće videti.

„Ponestaće nam čuda za propuštanje“, rekao je Metju.

„Dopada mi se Kanada. Mogla bih da živim u Kanadi“, kazala je ona.

„Umrla bi od nostalgije“, odgovorio je.

Osetio je to pre nego što je ona spoznala. Nije mogla ni da pretpostavi, pre korone, da su joj život u jednom komadu držale budžetne avio-kompanije.

Sada su restrikcije smanjene na dovoljno dugo da isplaniraju odmor i eto ih, da čudima pruže još jednu šansu, u njenoj domovini.

Ovoga puta bilo je drugačije, ne stoga što se čudo koje su očekivali neće dogoditi – događalo se uvek, što je značilo, kako je rekao Metju, da ga u stvari i ne možeš nazivati čudom – nego zato što niko nije mogao da predvidi kada će se tačno dogoditi, osim što se znalo da se dešava negde sredinom juna. Imali su samo tri dana. Bolnica njenom mužu nije dozvoljavala više.

On je predložio cvetanje Tise i istražio sve detalje. Ona nikad nije ni čula za to cvetanje iako je odrasla na šezdesetak kilometara od reke. U toku jednog jedinog popodneva, objasnio joj je, na hiljade tiskih cvetova lebdi iznad mirnih voda reke kao da je neko razastreo gigantsku mrežu od treperavih latica. Na turističkom sajtu rojenje opisuje kao svadbeni let, ta dva-tri predsmrtna sata tokom kojih se insekti pare.

Svuda u svetu ovi vodeni cvetovi žive samo jedan dan, ali ovde je, Metju je objasnio, spektakl njihovog parenja bez premca. Lokalna vrsta efemerida prastara je, a pritom, sa telom koje dostiže dvanaest centimetara dužine, najveća na svetu. Larve provedu tri godine u rečnom mulju. U svom prelepom konačnom obliku nemaju usta. Nema vremena za hranu. Ako vidiš njihov ples i zamisliš ljubavnu želju, ona će se ostvariti, obećava sajt.

Metju je sve to pročitao onim posebnim tonom koji je ona u glavi uvek videla kao u *kurzivu*. Bio je na svom terenu kada je entomologija u pitanju, ali ne i magija. Za sebe je znala šta treba da poželi: da nađe načina da ga opet zavoli, možda ne onako ludo kao u Tanzaniji, ali dovoljno. Ili to, ili da nađe načina da ga ostavi.

* * *

Sledećeg jutra restoran u hotelu „Rojal” bio je prazan. Jedan vremešni kelner šuškao je okolo, podižući srebrna zvona na švedskom stolu, proveravajući po nekoliko puta broj preprženih jaja i kobasica.

„Biće bogami vrelo danas”, rekao bi joj svaki put kada se vratila do zvona u nadi da će se pod njima ovaplotiti nešto sveže. Čekinje brkova odvajale su mu masku od lica kao šatorski stubići.

Prišao je njihovom stolu s minijaturnom metlicom i srebrnim đubrovničičem da počisti mrve oko Metjuovog tanjira. U hotelu je sve ukazivalo na ambicije da se doraste imenu objekta: sve, osim hrane.

Konačno su digli ruke od doručka i nastavili samo da sede pijuckajući kafu. Reka ne bi trebalo da procveta do poslepodneva, ako će uopšte cvetati toga dana. Šta im je drugo preostalo?

Izvadila je svoju paklicu cigareta. Nije bilo potrebe da pita kelnera da li je pušenje dozvoljeno. Impresivne pepeljare ukrašene monogramom hotela krasile su svaki sto.

„Znaš šta, Oli? Ne sviđa mi se ta tvoja nova navika”, rekao je Metju. „Ne treba ni da pominjem kako...”

„Ne treba”, prekinula ga je.

„Neću kupiti novu paklicu, obećavam”, vratila je razgovor u rikverc. To je možda bila laž, a možda i nije, nije još bila sigurna. On je prihvatio obećanje kao mirovnu ponudu.

„Pretpostavljam koliko si napeta”, rekao je. „Ovo proleće je bilo naporno. Operacija bi bila teška i bez svih ovih novih mera. Žao mi je što nisam bio uz tebe.”

Kelner je zamenio pepeljaru veštim pokretom džeparoša, iako je u njoj ležao tek crvić pepela. S ulice su se čuli točkovi bicikala na kaldrmi, glasovi prolaznika koji su govorili njenim maternjim jezikom.

„Čudi me da ih Englezi zovu majske bube”, rekla je, „kada žive samo i jedino u junu.”

* * *

Put do reke bio je prazan. Očekivala je kolonu automobila, pa čak i autobuse pune ljudi. Šta je ovo čudo moglo da predstavlja na kraju krajeva ako niko nije hteo da ga vidi, pitala se. Onda je pomislila da je možda stvar u ovoj jadnoj godini, ovde kao i tamo, ni malo povoljnijoj za turizam.

Ispred njih videla je tek usamljenog biciklistu, dečkića visokog i mršavog kao da ga je Đakometi izvajao. Njegove duge noge na pedalama izgledale su nekako geometrijski, kao da su pripadale istom mehanizmu. U levoj ruci nosio je štap za pecanje. Sa volana na desnoj strani klatila se kanta. U jednom trenu podsećao je na maloletnog Don Kihota, već sledećem na neku dugonogu mušicu.

„Ne bi smeo da vozi ovako bez kacige”, rekao je Metju kada su ga sustigli. Okrenuo je volan tako da ga zaobiđe u širokom luku. Ovde niko ne nosi kacigu. Volela je tu osobinu kod svojih zemljaka, spremnost da sudbini pruže šansu.

Dečak ju je pogledao dok su ga preticali, nakosio štap za nekoliko centimetara. Nije imao više od četrnaest godina. Nekoliko trenutaka kasnije, kada se Metju vratio u traku a dečkić ponovo pojavio u retrovizoru, primetila je kako se bicikl zanjihao, kao da ga je povukla njihova vazдушna struja. Kola su se kretala suviše sporo za tako nešto, Metju je napravio preveliki luk, ali ipak, eto: pad.

Metju je naglo zakočio pa istrčao. Ona je, potresena, ostala da sedi nekoliko trenutaka, a onda je i sama izašla i krenula natrag prema njima. Dečak se oslonio na štap da stane na noge. Činilo se da nije povređen. Mogao je sebi da izbije oko tim čudom, pomislila je. Videla je kako iz kante mile crvi.

„Nema problema”, čula je Metjua kako govori kad im se približila. To mu je bio omiljen izraz na srpskom. Dečak je na usnama imao krvavu posekotinu. Kada ih je drhtavo razvukao u osmeh, ugledala je polomljen zub.

„Izvinite, molim vas”, rekao joj je na engleskom, napola u bolu, napola zadovoljan činjenicom da su reči izrazile nameravano značenje, kao da nikada ranije nije imao prilike da ih izgovori.

* * *

Mogao je da nam bude sin, razmišljala je dok je nastavljala put prema reci sama, pešice, a Metju okretao kola u pravcu neke dežurne ambulante. Dečak je isprva odbio bilo kakvu pomoć, a onda je bio vidno oduševljen Englezovim insistiranjem. Seo je na prednje sedište, pritisnuo oblogu iz kutije prve pomoći na usnu, a onda se trznuo od bola.

Ponudila se da pođe s njima da prevodi, ali joj Metju nije dozvolio da propusti svadbeni ples, a dečak je insistirao da je njegovo znanje jezika dovoljno.

„U pitanju je samo *zeba*”, rekao je na engleskom.

Biciklu neće ništa faliti pod katancem, dodao je na srpskom, ali za dragoceni štap nije bio tako siguran.

Kroz prozor zadnjeg sedišta provirivao je vršak dok su joj kola nestajala iz vidokruga.

Uskoro je ugledala liniju žalosnih vrba kako krivuda kroz polja, znak da se približava cilju.

Mogao je da nam bude sin, pomislila je ponovo kada je stigla do skretanja gde se put spuštao prema reci. U preponama ju je s vremena na vreme probadalo dok je silazila prema vodi. Znala je da tu nije ostalo ništa što bi još moglo da je zaboli, ali bi ipak povremeno osetila ubod, fantomski bol.

Ugledala je nekoliko ljudi u širokom čamcu sa ravnim dnom i čula žamor. Reka se nije pomerala, a nad vodom se nešto sjajilo i treperilo, kao da je preko nje bačen čipkasti veo koji se, dižući se i padajući, u talasima uvijao oko čamca i milovao duge prste vrba. Kada bi se neko sasvim približio, tako da nožni prsti dotaknu vodu, mogao bi da vidi parove efemerida kako lete zajedno, kako se razdvajaju, pa opet spajaju.

Sela je na travu, mislila na dečaka, na njegov slomljeni zub, na Metjua kako mu na usnu pritiska oblogu od gaze. Onda se setila svog muža pre mnogo godina, kako uči njen jezik, kako vrti kasete napred-nazad i ponavlja nemoguće grozdove suglasnika. Tih ranih dana stalno je pokušavao da komunicira, sve dok joj nisu dosadili njegovi naponi, način na koji su usporavali razgovor. U to vreme nikako ne bi priznala, ali činjenica je da je ona, a ne on, bila ta koja je smatrala da mu nije potrebno znanje njenog jezika.

Izvadila je paklicu iz tašne, zapalila cigaretu. Razmišljala je na trenutak da li da zamisli želju; pitala se da li će tiski cvetovi još biti tu, da li će se i dalje ovako presijavati i plesati, kada Metju konačno stigne da je potraži na obali.